

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№6

2025
IYUN



Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar



Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
INTERNATIONAL
COPERNICUS

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU



РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ



muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr,
621 sahifa, iyun, 2025-yil.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.



muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi

- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti



MUNDARIJA

Ways to Strengthen the Economy of Karakalpakstan	12
Isakov Janabay Yakypbayevich	
Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish xavf-xatarlarini iqtisodiy baholash.....	18
Raxmatova M.G., Saidjonova Z.B	
Strategy For Attracting Investments By Expanding the Participation of Joint-Stock Companies in the Securities Market	23
Aytmuratova Ulbiki Jalgasovna, Kutlymurat Zhalgasovich Aytmuratov, Raushan Nurlybay qizi Umirzakova	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlari: mavjud holat va takomillashtirish yo'llari	29
D.E.Qarshiev	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston	35
Islomova Dilrabo Salomovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xodimlarning mehnat samaradorligini oshirishda rahbarlarning roli	40
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li, Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'g'li, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Madraimov Xabibulla Madaminovich	
Обзор по теме Современные системы управлением возбуждение синхронных машин и перспективы их развития	47
Алиев Абдор Мураткулович	
The Mechanism for Applying Tax Benefits and Preferences in Tax Administration	52
Dilorom Mutalova	
Innovatsiyalarning ahamiyati va ularning iqtisodiy samaradorligining o'zbekiston qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashdagi roli	57
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Bino va inshootlarni zilzilabardoshligiga oid nazariyalar.....	62
Jalilov Ahmadbek Ikromjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini konseptual asoslari va shartlari asoslari xususida	66
Abdusherzov Abdullo Baxtiyorovich	
The Analysis of the Psychophysiological Condition of Children With Mental Disorders and the Creation of Comfort Through Designed Clothing	73
Asatilaeva Lola Muratjon qizi, Muminova Umida Tokhtasinovna	
Analysis Types of Waterproof Fabrics and Their Physical and Mechanical Properties	80
Pulatova Laziza Bakhodirovna, Kasimova Aziza Bakhodirovna	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	85
Umarkulov Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Suv resurslarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalar:qishloq xo'jaligi uchun iims modelini ishlab chiqish.....	89
Fazilat Egamberganova Shuhratovna	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish	93
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
Qurilish sanoati korxonalari boshqarishning iqtisodiy mexanizmlari	98
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
Mahalliy budjetlar ijrosi to'g'risidagi hisobotlar va ularning axborot imkoniyatlarini oshirish masalalari	104
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Sirdaryo viloyatida investitsion faollikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi	110
Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi	



Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatidan foydalanish darajasi va uni oshirish omillari	115
Umarkulov, Kodirjon Maxamadaminovich, To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini ta'minlashning gnoseologik asoslari xususida	118
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari faoliyatini tashkil etishning tashkiliy-huquqiy jihatlari	125
Yaqubova Nodira Olim qizi	
O'zbekistonda to'qimachilik eko-mahsulotlari bozorining rivojlanish imkoniyatlari	130
Nosirova Charos	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishda zamonaviy sifat menejmenti tizimining o'rni	135
Asadullina Nailya Ramilevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Axoli daromadlarining turmush farovonligiga ta'siri	142
Berdibekov A.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda ta'lim xizmati sifatini oshirishni ekonometrik modellashtirish usullari	148
Axmedova Barno Abdiyevna	
Jahon mamlakatlarida chakana savdoni boshqarishning o'ziga xosligi va unda strategik menejment tizimi	151
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
Kichik tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari	156
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
Geologiya korxonalarining investitsion samaradorligini oshirish yo'llari	163
O'tamurodova Surayyo SHokirjon qizi	
Temir yo'l transportini rivojlantirishdagi xorij tajribasi	169
Nasrullayev Nurbek Baxtiyorovich	
Hududlar iqtisodiyoti agrar sektori investitsion faolligining ko'rsatkichlar tizimi va ularning xususiyatlari	174
S.J. Yangiboev	
Hududlarning soliq salohiyatini oshirishdagi mavjud muammolar va ularning yechimlari	181
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
Uzoq muddatli aktivlar auditining tashkiliy va uslubiy jihatlarini takomillashtirish	188
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Применение искусственного интеллекта в оценке кредитных рисков.....	195
Маликов Шохрух Шокирович, Неъматова Фарангиз Санжар кизи, Омонов Санжар Ғанишер ўғли, Гулмуродова Динора Акрам кизи, Камалов Шухрат Камалович	
Tashqi bozorlarda tovarlarning raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy marketingdan foydalanish ...	209
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatida yuzaga keluvchi risklar	215
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda xalqaro savdo shartnomalarining roli.....	219
Xodjayev Jamshid Abduxakimovich	
Servislashgan jamiyatda avtoservis xizmatlarining o'rni va ahamiyatini yoritishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar	223
Shaymardanova Dildora Xaydarjon qizi	
Davlat budjetining ijtimoiy sohani rivojlantirishdagi o'rni	230
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li	
Madaniy festivallar-turizmni rivojlantirish vositasi sifatida	234
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
Xizmatlar sohasida innovatsion strategiyani shakllantirishning o'ziga xos jihatlarini	239
Jamshid Abduxaliqovich Xolboyev	



Innovatsion tadbirkorlikning milliy iqtisodiyotdagi o'rne	244
Fayziyev Shavkat Shaxobidinovich	
Managing Tourism in Fragile Ecosystems: A Case Study Approach	251
Dilmurod Nasimov, Shahrizoda Sirojiddinova	
Development of the Digital Financial Assets Market to Enhance Investment Activity	258
Shamshinur Yakubova	
Turizm sohasining investitsion jozibadorligi va uni oshirish yo'llari	263
Ayubov Ilyos Ilxomovich	
Qimmatli qog'ozlar bozorida risklarni boshqarish amaliyotini takomillashtirish	268
Otaxonov Saidaxror Ilhomjon o'g'li	
O'zbekiston hududlarining barqaror rivojlanishi: omillar va ko'rsatkichlar tahlili	274
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Iqtisodchi va bugalterlarning jamiyatdagi o'rne va ahamiyati	282
Sohibova A'loxon Zafarjon qizi	
Kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarni raqamli kompetensiyasini baholashning metodologik asoslari ..	286
Maxkamova Zuxra Tursunpulotovna	
Sug'urta faoliyati hisobining normativ-huquqiy asoslari	292
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	
Raqamli iqtisodiyot: qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini ixtisoslashtirish va joylashtirish	301
Bazarov Nazirjon Sobirovich, Mo'minov Baxodir Orifjonovich	
Sport maktablaridagi yoqari sinf o'quvchilarining chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	306
Qon'irbayev Dastan	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане	311
Салимов Шерзод Бахтиёрвич	
Cleaning of Salt Water Using Reverse Osmosis	316
Kungiratbay Sharipov, Nurmanov Ma'ruf	
Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy instrumentlar auditi uchun tavakkalchilikka asoslangan baholash mezonlarini takomillashtirish	326
Nuraliyev Behzod Baxtiyor o'g'li	
Turizm investitsion salohiyatiga ta'sir kuchlari va ularga yechim	331
Ayubov Ilyos Ilxomovich	
Korxonalarda nomoddiy aktivlarni hisobga olishda shaffoflikni ta'minlash va xorij tajribalaridan foydalanish istiqbollari	335
Rizakulov Abdurauf Abdimutalibovich	
Strengthening the Tourism Industry Through Education and Training: A Review of Global and Regional Strategies	342
G'aforova Zarina Otabek qizi	
Raqamli iqtisodiyotda telekommunikatsiya infratuzilmasining rivojlanish omillari va iqtisodiy samaradorligi tahlili (o'zbekiston misolida)	348
Xazratov Abror Panjiyevich	
Smart tourism konsepsiyasining o'zbekistonda joriy etilishi: infratuzilma, xizmatlar va raqamli innovatsiyalar tahlili	352
Abriev Zoirjon	
The Development of Tourism Management as a Significant Part of Economy in Uzbekistan	358
To'xtarova Feruzahon Yuldashevna	
Biologik aktivlarni iqtisodiy tahlil qilish turlari: metodologiyasi va amaliy qo'llanilishi	362
Ziyayev Dilshodjon Salimjonovich	



Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления	366
Машарипова Шахло Адамбаевна	
Buxoro viloyat hududining urbanizatsiya konsepsiyasini ishlab chiqish	372
Akramov Doniyor Rustam o'g'li, Usmonov Muradxan Saidmaxmudovich	
Интегрированный механизм оценки финансового состояния предприятия	376
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Ecosystem Services Under Ecological Stress: the Case of the Former Aral Sea	383
Umidjan R. Nazarkulov	
O'zbekistonda iqtisodiy ta'lim muammolarini virtual platformalar orqali bartaraf etish yo'llari	388
Jalolova Madina Shopo'lat qizi	
Temir yo'l transporti korxonalarida ishlab chiqarish salohiyatini rivojlantirish ("toshkent mexanika zavodi" aj misolida)	393
Xudoyorova Mehrangiz	
Развитие инклюзивного образования на основе социального маркетинга и цифровизации сферы ..	400
Адилова Зулфия Джавдатовна, Шоев Алим Халмуратович	
Qurilish jarayonlarini boshqarishning xorij tajribalari va ularning milliy investitsion-qurilish sohasiga transformatsiyasi	408
Abduvaliyev Bekzod Muxiddin o'g'li	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisbotni tayyorlashni takomillashtirish	414
Xayitboyev Muhammadiy Israfilovich, Abduraimova Maftunaxon Axmatovna, Ovlaev Suhrob Temur o'g'lim, Yo'ichiye Oybek Ulug'bek o'g'li	
Iqtisodiy-ekologik hududlarda pillachilik biznesining mazmuni va mohiyati	419
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
Yashil moliyalashuv: bank faoliyatidagi huquqiy asoslar va amaliy yondashuvlar	427
Mirzaxmedova A. A.	
Tijorat banklarining yashil iqtisodiyotga o'tishdagi faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	432
Mirzaxmedova A. A.	
O'zbekistonda inson kapitali raqamli transformatsiya sharoitida: muammolar, imkoniyatlar va strategik yechimlar	437
Umarkulov, Kodirjon Maxamadaminovich, Abdunosirova Nilufar Ravshanbek qizi	
Tijorat banklari aktivlarining samaradorlik ko'rsatkichlari istiqbollari	442
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich	
Aholi turmush farovonligini oshirishning ilmiy-nazariy asoslari	447
Norqobilov Nusratilla Norsaitovich	
Progression of Small Business and Entrepreneurial Activity in Uzbekistan	450
Dauletbaeva Ulzada Bakhadirovna	
Raqamli moda dizayni va ishlab chiqarish usuli uchun clo3D ma'lumotlar bazasi	454
Temirova Gulnoz Ibodovna, Esanova Ma'rifat G'ayratovna	
Xususiy ta'lim muassasalarini boshqarishni takomillashtirishning amaliy jihatlari	459
Karimov Ulug'bek Usmonovich	
Global iqtisodiyotda bank tizimini raqamlashtirishning ahamiyati	465
Karimova Komila Daniyarovna, Sulxonberdiyeva Shodiya Shuxrat qizi	
Dasturiy vositalarning o'zaro muvofiqlikda ishlash metodlari va algoritmlari tahlili	470
Oybek Allamov, Boburbek Babajanov, Jahongir Bekturdiyev	
Mamlakatimizdagi tijorat banklari aktivlarini boshqarishning amaldagi holati tahlili	475
Baxriddinov Sharofiddin	
Surxondaryo viloyati hududlarida tadbirkorlik faoliyati va uning iqtisodiy rivojlanish dinamikasiga ta'siri	483
Normurodov Alibek Anvar o'g'li	



Методика выбора оптимальной стратегии обеспечения финансовой безопасности текстильных предприятий	489
Турсунов Бобир Ортикмирзаевич	
Kimyosanoat korxonalarida "tejamkor ishlab chiqarish" konsepsiyasini tadbiq etish samaradorligi tahlili	494
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Buxoro shahar hududining urbanizatsiya konsepsiyasini ishlab chiqish	499
Akramov Doniyor Rustam o'g'li, Usmonov Muradxan Saidmaxmudovich	
Aksiyadorlik jamiyatlari qarz kapitalini boshqarish siyosatining muvozanatlashgan moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga ta'siri	503
Kurbonov Xayrilla	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirish va xorijiy tajribalar	510
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Buxoro shahri turar-joy hududlarini takomillashtirish	516
Odilov A.B	
Buxoro shahrining barqaror rivojlanishida shahar infratuzilmasini yaratish metodlari	522
Xasanov Feruz Anvarovich, Reyimbayev Shuxrat Sadullayevich	
Paxta chigitidan yog' olishda qovurish jarayonining bazi aspektlari	527
Artiqov A. , Fayziev E.U.	
Перспективы развития международного финансового центра в узбекистане	530
Нуритдинова Мафтуна Жахонгировна	
Strengthening the Tourism Industry Through Education and Training: a Review of Global and Regional Strategies	535
Zarina Gafarova	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari samaradorligini yaxshilash	541
ISMAILOV TIMUR KUATBAEVICH, SULTAMURATOV QALLIBEK, SAGINBAEV SULTANBEK TURDIBAY O'G'LI	
Ekologik mehmonxonalar xizmat korsatish faoliyati davomida atrof -muhitga ta'sirini organish.	545
Abidova Dilfuza Igamberdievna	
Mamlakatimizda soliq ma'murchiligini yanada takomillashtirish bo'yicha amaliy tahlil hamda takomillashtirish yuzasidan takliflar	551
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
Анализ практики управления системой формирования финансовых ресурсов высших учебных заведений	558
Гулшат Карлибаева	
Kogon shahrida amir saroyining qurilishi va modern arxitekturaning kirib kelishi	562
Nabiyev Hamid Mirzaevich	
Единое информационное пространство лечебно-профилактического учреждения	568
Ураков Шокир Улашович	
Energetika tarmog'ida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (mhxs) joriy etishning nazariy asoslari	575
Uralov Temur Boxodir O'g'li	
Aksiyadorlik jamiyatlariga innovatsion usullarning joriy etishning tashkiliy, iqtisodiy va xuquqiy jihatlari	580
Ismailov Allayor Rashidovich	
Возможности и правовые основы использования блокчейн и криптоактивов в банковской системе Узбекистана	587
Ражабова Умида Умурзаковна	
Xorijiy mamlakatlarda mahsulotlar muvofiqligini baholash amaliyoti	594
Zakirov Ansabxon Akaidinovich	



O'zbekiston sug'urta bozorida investitsiya faoliyatining rivojlanish dinamikasi.....	601
Zoyirov Laziz Subxonovich	
NYU-YORK FOND BIRJASINING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI VA ULARDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI	606
Holov Sherali	
HUDUDLARDA INVESTITSiya MUHITINI BAHOLASH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (QORAQALROG'ISTON RUSPUBLIKASI MISOLIDA)	611
U.N.Muxammadiyev	



HUDUDLARDA INVESTITSIYA MUHITINI BAHOLASH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (QORAQALROG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)

U.N.Muxammadiyev

Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasida investitsiya muhiti jozibadorligining amaldagi holati va rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Hududiy investitsiya jarayonlari, ularning manbalari tarkibi, maxsus iqtisodiy zonalar faoliyati hamda infratuzilmaviy omillarning iqtisodiy o'sishga ta'siri baholanadi. Tadqiqot natijalari hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: investitsiya muhiti, hududiy rivojlanish, maxsus iqtisodiy zonalar, xorijiy investitsiyalar, moliyaviy infratuzilma, iqtisodiy o'sish.

Abstract: The article analyzes the current state and development trends of the investment climate in the Republic of Karakalpakstan. It evaluates regional investment processes, the structure of investment sources, the role of special economic zones, and the impact of infrastructure factors on economic growth. The findings contribute to the development of evidence-based recommendations for improving regional investment policy.

Keywords: investment climate, regional development, special economic zones, foreign direct investment, financial infrastructure, economic growth.

Аннотация: В статье анализируются современное состояние и тенденции развития инвестиционного климата в Республике Каракалпакстан. Оцениваются региональные инвестиционные процессы, структура источников инвестиций, роль специальных экономических зон и влияние инфраструктурных факторов на экономический рост. Результаты исследования способствуют формированию научно обоснованных рекомендаций по совершенствованию региональной инвестиционной политики.

Ключевые слова: инвестиционный климат, региональное развитие, специальные экономические зоны, иностранные инвестиции, финансовая инфраструктура, экономический рост.

KIRISH

Hududiy iqtisodiy rivojlanish va investitsiya muhitining jozibadorligi o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, har bir mintaqaning investitsiya salohiyati uning tabiiy, resurs, demografik va infratuzilmaviy imkoniyatlari bilan belgilanadi. Hududlarda investitsiya muhitining barqaror va muvozanatli shakllanishi mamlakat iqtisodiyotining umumiy o'sishi hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, hududiy investitsiya muhitini baholash iqtisodiy siyosatning strategik yo'nalishlaridan biri sifatida davlatning mintaqaviy rivojlanish dasturlarini ilmiy asosda shakllantirish imkonini beradi.

Investitsiya muhitini baholashda iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari — yalpi hududiy mahsulot (YHM), sanoat ishlab chiqarishi, qishloq xo'jaligi hajmi, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi, yangi korxonalar soni va infratuzilma bilan ta'minlanganlik darajasi kabi ko'rsatkichlar asosiy mezon sifatida qaraladi. Ushbu ko'rsatkichlar hududning investitsiyaviy faolligi, sarmoyadorlar uchun yaratilgan imkoniyatlar va moliyaviy muhitning samaradorligini ifodalaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hududiy investitsiya muhiti va uning iqtisodiy o'sishga ta'siri masalasi iqtisodiy nazariya va amaliyotda keng tadqiq etilgan yo'nalishlardan biridir. Mazkur maqolada ko'rib chiqilgan muammolar investitsiya muhitining institutsional omillari, makroiqtisodiy barqarorlik, moliyaviy infratuzilma va hududiy rivojlanish mexanizmlariga oid ilmiy qarashlar bilan uzviy bog'liqdir.

Dastlabki nazariy yondashuvlar investitsiya muhitini makroiqtisodiy barqarorlik va institutsional sifat bilan bog'laydi. D. North (1990) institutsional iqtisodiyot nazariyasida iqtisodiy rivojlanishning barqarorligi mulk huquqi himoyasi, shartnomalar ijrosi va davlat boshqaruvi sifatiga bevosita bog'liqligini asoslab beradi. Uning fikricha, samarali institutlar investitsiya xavfini kamaytiradi va uzoq muddatli kapital qo'yilmalarni rag'batlantiradi.

Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) tadqiqotlarida investitsiya muhiti "Business Environment" va "Investment Climate" tushunchalari orqali talqin qilinadi. Jahon bankining "World Development Report" hamda "Doing Business" hisobotlarida normativ-huquqiy soddalik, soliqqa tortish tizimi, kredit resurslariga kirish imkoniyati va infratuzilma sifati investitsion jozibadorlikning asosiy determinantlari sifatida ko'rsatiladi.

Hududiy rivojlanish nazariyalarida M. Porter (1998) tomonidan ilgari surilgan klasterlashuv konsepsiyasi alohida o'rin tutadi. Porter hududlarda sanoat klasterlari va maxsus iqtisodiy zonalar tashkil etilishi raqobat ustunliklarini shakllantirish hamda investitsiya oqimlarini jalb etishda muhim mexanizm ekanini ta'kidlaydi. Ushbu yondashuv Qoraqalpog'iston Respublikasida agro-industrial klasterlar va MIZlar faoliyatini rivojlantirish amaliyoti bilan hamohangdir.

Maxsus iqtisodiy zonalar samaradorligi masalasi J. Zeng (2010) tadqiqotlarida chuqur o'rganilgan bo'lib, Xitoy tajribasi asosida SEZlar eksport hajmini oshirish, texnologiyalar transferini tezlashtirish va hududiy sanoatlashuvni jadallashtirishda muhim omil ekanligi isbotlangan. Shuningdek, UNCTAD hisobotlarida (World Investment Report) MIZlar to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishda samarali institutsional mexanizm sifatida e'tirof etiladi.

Moliyaviy infratuzilmaning investitsiya jarayonlariga ta'siri masalasi Levine (1997) hamda Beck va boshqalar (2000) tadqiqotlarida asoslab berilgan. Ularning ilmiy xulosalariga ko'ra, bank tizimi va kapital bozorlarining rivojlanganligi investitsiya hajmi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni kuchaytiradi. Shu nuqtai nazardan, moliyaviy chuqurlashuv hududiy investitsiya siyosatining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

O'zbekistonlik olimlar – A. Vaxobov, Sh. Mustafakulov, B. Tursunov va boshqalar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda milliy investitsiya siyosati, hududiy iqtisodiy rivojlanish va investitsiya muhitining institutsional omillari tahlil qilingan. Ular investitsiya jozibadorligini oshirishda davlat-xususiy sheriklik, soliq imtiyozlari va infratuzilma modernizatsiyasining rolini alohida ta'kidlaydilar.

Shunday qilib, mavjud adabiyotlar investitsiya muhiti jozibadorligi makroiqtisodiy barqarorlik, institutsional sifat, moliyaviy infratuzilma, logistika tizimi va maxsus iqtisodiy zonalar faoliyati bilan bevosita bog'liq ekanini ko'rsatadi. Biroq hududlar kesimida investitsiya muhitini kompleks baholash va Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida uning dinamik xususiyatlarini tizimli tahlil qilish masalasi yetarli darajada chuqur o'rganilmagan. Mazkur maqola aynan shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda Qoraqalpog'iston Respublikasida investitsiya muhiti jozibadorligini baholash maqsadida kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asosini institutsional iqtisodiyot, hududiy rivojlanish va investitsiya nazariyalari tashkil etdi.

Tahlil jarayonida Davlat statistika qo'mitasi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hamda xalqaro tashkilotlar (Jahon banki, IMF, UNCTAD) ma'lumotlari asosida 2017–2024-yillar kesimida rasmiy statistik ko'rsatkichlar o'rganildi. Asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi, ularning manbalari tarkibi, yalpi hududiy mahsulot, sanoat ishlab chiqarishi va tashqi savdo ko'rsatkichlari dinamik va strukturaviy tahlil usullari orqali baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qoraqalpog'iston Respublikasida 2017–2024-yillar davomida amalga oshirilgan islohotlar hududiy investitsiya siyosatini yangi sifat bosqichiga olib chiqdi. Xususan, erkin iqtisodiy zonalarining tashkil etilishi investitsiya muhitini institutsional jihatdan mustahkamlab, infratuzilma loyihalariga davlat-xususiy sheriklik asosida sarmoya jalb etish imkoniyatlarini kengaytirdi. Shu bilan birga, agro-industrial klasterlar faoliyatini yo'lga qo'yish qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, qo'shimcha qiymat zanjirini shakllantirish va hududiy ishlab chiqarish salohiyatini oshirishga xizmat qildi.

Ushbu islohotlar investitsiya loyihalarini joylashtirishda hududning raqobatbardoshligini kuchaytirib, xususiy va xorijiy sarmoyadorlar uchun barqaror va prognoz qilinadigan shart-sharoitlarni shakllantirdi. Shuningdek, hududda amalga oshirilayotgan "yashil iqtisodiyot" strategiyasi, qayta tiklanadigan energiya manbalariga asoslangan loyihalar hamda resurs tejankor texnologiyalarni joriy etish tashabbuslari ekologik barqarorlikka yo'naltirilgan istiqbolli investitsiya yo'nalishlarini kengaytirmoqda.



1-jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, 2017–2023-yillar davomida Qoraqalpog'iston Respublikasida iqtisodiy faollikning barqaror o'sishi kuzatilgan. Yalpi hududiy mahsulot hajmining 13,3 trln so'mdan 39,4 trln so'mgacha oshishi hududda kapital qo'yilmalar faollashganini hamda sanoat va xizmatlar sohasida amalga oshirilgan investitsiya siyosatining samaradorligini ifodalaydi. Bu tendensiya hududiy iqtisodiy rivojlanishda investitsiya muhitining strategik ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, xizmatlar sohasi hajmining 3,6 trln so'mdan 12,8 trln so'mgacha ko'payishi aholi turmush darajasining yaxshilanishi, kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatining kengayishi hamda hududiy iqtisodiyotning diversifikatsiya jarayonlari bilan bog'liq. Bu holat investitsiya siyosatining ishlab chiqarish sohasi bilan bir qatorda xizmatlar segmentiga ham faol yo'naltirilayotganini ko'rsatadi (1-jadval).

1-jadval. Qoraqalpog'iston Respublikasining iqtisodiy ko'rsatkichlari

	O'lchov birligi	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Yalpi hududiy mahsulot	mlrd.so'm	13 292,6	18 761,0	23 392,7	25 523,4	29 738,2	35 541,6	39 430,3
	o'sish sur'ati, %	106,1	106,1	106,9	101,6	106,1	103,8	103,4
Sanoat mahsuloti	mlrd.so'm	6 773,3	10 911,9	12 736,1	13 981,3	16 630,4	17 624,7	17 791,1
	o'sish sur'ati, %	108,2	104,2	105,1	102,5	107,4	100,5	98,8
Xizmatlar, jami	mlrd.so'm	3 611,3	4 600,2	5 671,8	6 520,3	8 458,4	10 595,3	12 875,6
	o'sish sur'ati, %	108,3	113,2	112,8	106,1	121,5	116,0	110,7
Tashqi savdo aylanmasi	mln. AQSh. Dollar	641,1	742,0	700,0	539,0	649,2	599,3	535,1
	o'sish sur'ati, %	102,0	115,7	94,3	77,0	120,4	92,3	89,3
Eksport	mln. AQSh. Dollar	462,4	457,8	431,1	362,7	416,2	352,8	326,5
	o'sish sur'ati, %	108,0	99,0	94,2	84,1	114,8	84,8	92,5
Import	mln. AQSh. Dollar	178,7	284,2	268,9	176,3	233,0	246,5	208,7
	o'sish sur'ati, %	89,3	159,1	94,6	65,6	132,1	105,8	84,7

Tashqi savdo aylanmasi ma'lum darajada o'zgaruvchan bo'lib, eksport hajmining 462,4 mln AQSh dollaridan 326,5 mln dollargacha kamayishi hududning tashqi iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi imkoniyatlarni yanada kengaytirish hamda logistika infratuzilmasini takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. Mazkur holat eksport infratuzilmasiga qo'shimcha sarmoya jalb qilish, transport-kommunikatsiya tizimini modernizatsiya qilish va yangi tashqi bozorlarni o'zlashtirish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni kuchaytirish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

2017–2024-yillarda Qoraqalpog'iston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiya faoliyatining dinamikasi hududlar kesimida sezilarli farqlangan. Respublika miqyosida umumiy o'sish tendensiyasi ijobiy bo'lib, 2017-yildagi 60,4 foizdan 2024-yilda 146,3 foizgacha ortishi hududda sarmoyaviy faollikning izchil kuchayganini ifodalaydi. Bu jarayon davlat investitsiya dasturlarining kengayishi, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatining rivojlanishi hamda infratuzilmaviy loyihalarning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi bilan bog'liq.

Hududlar bo'yicha tahlil ayrim tumanlarda investitsiya faolligining yuqori sur'atlarda o'sayotganini ko'rsatadi. Masalan, Taxiotosh tumanida 2018-yilda 4771,7 foizlik o'sish qayd etilgan bo'lib, bu hududda yirik sanoat obektlari, energetika va qurilish infratuzilmasiga yo'naltirilgan investitsiya loyihalarining amalga oshirilgani bilan izohlanadi. Shuningdek, Qorao'zak va Qo'ng'iro't tumanlarida 2024-yilga kelib mos ravishda 213,5 va 201,1 foizlik o'sish qayd etilishi ushbu hududlarda mineral resurslar, neft-gaz hamda logistika salohiyatiga asoslangan investitsiya loyihalari faol rivojlanayotganini ko'rsatadi.

Nukus shahri va Xo'jayli tumanida 2021–2024-yillar davomida investitsiya faolligining 100 foizdan yuqori o'sish sur'atlari qayd etilgani mazkur hududlarda iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichi boshlanganini anglatadi. Ayniqsa, Nukus shahrining investitsion jozibadorligi sezilarli darajada oshib, uning Qoraqalpog'iston Respublikasining ma'muriy, xizmat ko'rsatish va sanoat markazi sifatidagi o'rni mustahkamlanib bormoqda. Shaharda xizmat ko'rsatish infratuzilmasining jadal rivojlanishi, bank va moliya institutlari faoliyatining kengayishi hamda investitsiya loyihalarini moliyalashtirish imkoniyatlarining ortishi sarmoyadorlar uchun qulay muhit yaratmoqda.

Shuningdek, turizm va madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan loyihalar, shahar infratuzilmasini yangilash dasturlari hamda ijtimoiy obektlar qurilishi investitsiyalar oqimini rag'batlantiruvchi qo'shimcha omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Natijada, Nukus shahri va unga tutash hududlar investitsiya faolligining barqaror o'sish nuqtalariga aylanib, hududiy iqtisodiy rivojlanishda muhim lokomotiv vazifasini bajarayotgani kuzatilmoqda (2-jadval).

2-jadval. Qoraqalpog'iston Respublikasida asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investisiyalarning o'sish sur'ati (foiz hisobida)¹

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Qoraqalpog'iston Respublikasi	60,4	169,9	100,3	69,9	105,1	114,9	116,6	146,3
Nukus sh.	143,3	90,5	89,6	66,4	124,0	130,6	115,7	102,9
tumanlar:								
Amudaryo	90,3	112,2	124,8	129,7	129,8	109,2	65,2	143,6
Beruniy	72,0	205,2	74,3	133,4	101,7	96,0	71,5	149,3
Bo'zatov	-	-	-	298,5	87,9	108,2	80,8	56,5
Qorao'zak	65,9	237,2	57,5	81,9	142,7	554,1	138,4	213,5
Kegeyli	143,8	210,6	96,4	63,8	154,8	102,0	74,5	86,3
Qo'ng'iro't	21,9	107,2	79,2	97,4	103,7	101,8	171,3	201,1
Qonliko'l	204,5	211,3	373,5	16,6	213,2	96,2	91,6	134,5
Mo'ynoq	54,3	126,9	169,2	73,1	100,3	62,7	112,0	133,5
Nukus	71,7	211,2	134,9	58,5	128,3	111,1	140,0	72,2
Taxiatosh	77,9	4771,7	53,8	32,1	50,9	102,4	27,8	151,8
Taxtak'o'pir	212,8	372,7	41,2	209,0	73,4	79,5	128,2	109,2
To'rtko'l	90,1	163,4	355,4	94,9	92,1	64,3	121,9	72,9
Xo'jayli	75,5	167,4	187,7	39,1	174,3	118,3	94,9	85,6
Chimboy	120,2	310,2	135,7	86,1	113,8	111,8	105,6	135,4
Shumanay	307,4	92,4	273,4	49,2	62,8	124,4	90,2	104,3
Ellikqal'a	112,5	70,2	200,2	86,4	97,2	90,6	111,9	77,3

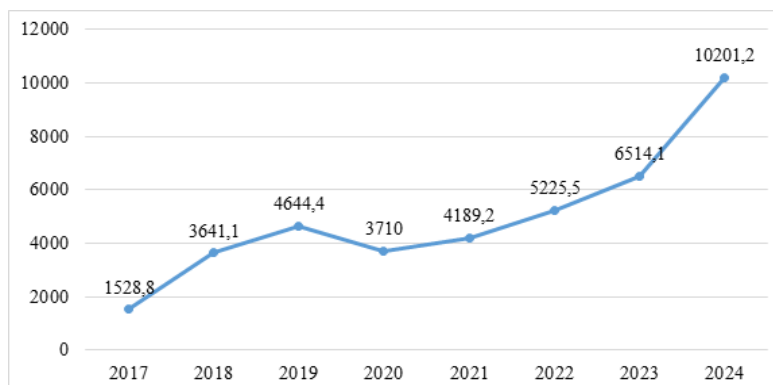
2-jadval ma'lumotlarining tahlili shuni ko'rsatadiki, Qoraqalpog'iston Respublikasida asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar o'sish sur'atlari yillar kesimida ma'lum darajada o'zgaruvchan bo'lsa-da, umumiy tendensiya sifatida faol investitsiya jarayonlari mavjudligini aks ettiradi. Xususan, respublika miqyosida 2017–2024-yillar oralig'ida investitsiya o'sish sur'atlari ayrim davrlarda sekinlashgan bo'lsa-da, 2022–2024-yillarda barqarorlashuv va jadallashuv kuzatilgan.

Hududlar kesimida tahlil qilinganda, ayrim tumanlarda — jumladan, Qorao'zak, Qonliko'l, Qo'ng'iro't, Beruniy va Amudaryo tumanlarida alohida yillarda yuqori o'sish sur'atlari qayd etilgani investitsiya loyihalarining manzilli va ustuvor yo'nalishlarga asoslangan holda amalga oshirilayotganini ko'rsatadi. Bu holat hududiy investitsiya siyosatining maqsadli va bosqichma-bosqich olib borilayotganidan dalolat beradi.

Shu bilan birga, ayrim hududlarda kuzatilayotgan keskin tebranishlar investitsiya faoliyatining infratuzilmaviy loyihalar, tarmoq xususiyatlari va yirik investitsiya dasturlari bilan uzviy bog'liqligini anglatadi. Bunday o'zgarishlar hududlarda amalga oshirilayotgan kapital sig'imi yuqori loyihalarining bosqichma-bosqich ishga tushirilishi bilan izohlanadi.

Nukus shahri va Xo'jayli tumanida investitsiya o'sish sur'atlarining nisbatan barqaror saqlanishi esa ushbu hududlarning ma'muriy, sanoat va xizmatlar markazi sifatidagi rolini tasdiqlaydi hamda ularning investitsion jolibadorligi izchil mustahkamlanib borayotganini ko'rsatadi (1-rasm).

1 www.Stat.uz ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi



1-rasm. Qoraqalpog'iston Respublikasida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi (ming so'm hisobida)²

Qoraqalpog'iston Respublikasida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan asosiy kapitalga investitsiyalar hajmining 2017–2024-yillar davomida izchil o'sish tendentsiyasini namoyon etishi hududiy investitsiya jarayonlarining faol rivojlanayotganini ko'rsatadi. Xususan, ushbu ko'rsatkich 2017-yilda 1528,8 ming so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib 10201,2 ming so'mgacha ortib, qariyb yetti barobar o'sgani qayd etilgan. Bunday sezilarli o'sish investitsiya resurslarining hudud iqtisodiyotiga keng jalb etilayotganini, kapital qo'yilmalarning real sektorga yo'naltirilayotganini hamda ishlab chiqarish va xizmatlar sohasida iqtisodiy faollik oshganini anglatadi.

Shu bilan birga, aholi jon boshiga investitsiya hajmining ortishi hududda aholi daromadlarining ko'payishi, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning yaxshilanishi hamda yashash sifatini oshirishga qaratilgan loyihalarning amalga oshirilishi bilan ham uzviy bog'liqdir. Umuman olganda, mazkur dinamika Qoraqalpog'iston Respublikasida investitsiya muhitining izchil takomillashayotganini va hududiy iqtisodiy rivojlanishda investitsiya omillarining ahamiyati tobora ortib borayotganini tasdiqlaydi.

2018–2019-yillarda kuzatilgan yuqori o'sish, ya'ni aholi jon boshiga to'g'ri keladigan investitsiyalar hajmining 3641,1 ming so'mdan 4644,4 ming so'mgacha oshishi Qoraqalpog'iston Respublikasida yirik infratuzilmaviy hamda sanoat loyihalarining faol amalga oshirilishi bilan bevosita bog'liq bo'lib, mazkur jarayon hududda sarmoyaviy muhitning sezilarli darajada faollashuviga turtki bergan. Ayniqsa, transport, energetika va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan kapital qo'yilmalar investitsiya hajmlarining tez sur'atlarda o'sishini ta'minlagan.

2020-yilda ko'rsatkichning 3710 ming so'mgacha ma'lum darajada pasayishi global pandemiya sharoitida investitsiya faoliyatiga vaqtinchalik ta'sirlar, ayrim loyihalarning muddatlari qayta ko'rib chiqilgani hamda iqtisodiy noaniqlik omillari bilan izohlanadi. Biroq, 2021–2024-yillar davomida investitsiya jarayonlarining qayta faollashuvi va yuqori o'sish sur'atlarining kuzatilishi davlat tomonidan amalga oshirilgan qo'llab-quvvatlash choralari, institutsional islohotlar hamda investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan siyosatning ijobiy natijalarini ko'rsatadi.

Natijada, hududda investitsiya faoliyati barqaror rivojlanish bosqichiga o'tib, uzoq muddatli iqtisodiy o'sish uchun mustahkam zamin shakllangan. Xususan, 2022–2024-yillarda aholi jon boshiga investitsiya hajmining 5225,5 ming so'mdan 10201,2 ming so'mgacha ko'payishi hududdagi davlat investitsiya dasturlari kengaygani, xorijiy sarmoyalarni jalb etish siyosatining samaradorligi oshgani hamda moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarining yanada kuchayganidan dalolat beradi (3-jadval).

3-jadval. Qoraqalpog'iston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiya manbalari tuzilishi (foiz hisobida)³

Investitsiya manbalari	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Davlat budjeti ulushi	7,4	3,0	15,3	12,1	12,4	14,0	9,3	6,3
Xorijiy investitsiyalar va kreditlar ulushi	10,0	23,7	36,9	38,9	37,4	38,7	56,6	70,1
Korxonalar va aholining o'z mablag'lari ulushi	62,8	37,9	34,3	39,1	39,9	38,0	29,2	19,2
Bank kreditlari va boshqa qarz mablag'lari ulushi	12,2	14,1	7,1	7,7	6,1	6,2	4,1	2,1

² www.Stat.uz ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi

³ www.Stat.uz ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi

2017–2024-yillarda Qoraqalpog‘iston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiya manbalari tarkibida sezilarli strukturaviy o‘zgarishlar kuzatildi. Davlat budjeti hissasi 2017-yilda 7,4 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2024-yilda 6,3 foizgacha kamaygan. Bu holat hududda investitsiya jarayonlarida xususiy sektor ishtirokining bosqichma-bosqich kengayib borayotganini anglatadi. Shu bilan birga, davlat investitsiya siyosatining ustuvor yo‘nalishlari infratuzilmani modernizatsiya qilish va tadbirkorlik muhitini yanada yaxshilashga qaratilgan.

Eng muhim o‘zgarish xorijiy sarmoya va kreditlar ulushida kuzatildi. Agar 2017-yilda ularning ulushi 10 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2024-yilda bu ko‘rsatkich 70,1 foizgacha oshgan. Bu tendensiya Qoraqalpog‘iston Respublikasining xalqaro investitsiya makonidagi mavqei mustahkamlanayotganini hamda hududning iqtisodiy jozibadorligi ortib borayotganini ko‘rsatadi. Bunday o‘shish, avvalo, investitsiya muhitini liberallashtirish, huquqiy kafolatlarni kuchaytirish va erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini rivojlantirish bilan izohlanadi.

Shu bilan birga, korxonalar va aholining o‘z mablag‘lari hissasi 2017-yildagi 62,8 foizdan 2024-yilda 19,2 foizgacha kamayishi investitsiya manbalari tarkibida ichki moliyaviy resurslar ulushining qisqarganini ko‘rsatadi. Bu holat ichki kapital jamg‘arish jarayonlarini yanada faollashtirish, xususiy sektor moliyaviy salohiyatini mustahkamlash hamda aholi jamg‘armalarini investitsiya jarayonlariga kengroq jalb etish zarurligini anglatadi. Iqtisodiy faollik oshib borayotgan bir sharoitda mahalliy investorlarning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish hududiy investitsiya siyosatining muhim ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Shuningdek, bank kreditlari va boshqa qarz mablag‘lari ulushining 12,2 foizdan 2,1 foizgacha kamayishi hududda moliya bozori instrumentlarini yanada rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi. Bu investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda bank tizimi ishtirokini kengaytirish, uzoq muddatli kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish va moliyaviy vositalarni diversifikatsiya qilish dolzarb ekanini yana bir bor tasdiqlaydi.

Hududlarning investitsiya muhitini rivojlantirishda bir qator samarali mexanizmlar mavjud. Rivojlangan mamlakatlar tajribasida hududiy investitsiya muhitini shakllantirish va rivojlantirishda maxsus iqtisodiy zonalar omilidan keng foydalanilmoqda. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, barqaror iqtisodiy o‘shishga investitsiya faolligini oshirish, milliy va xorijiy investorlarni keng jalb qilish sharoitida erishish mumkin. Xitoy, Janubiy Koreya Respublikasi, Irlandiya, Vengriya, Tayvan kabi mamlakatlar tajribasi investitsiyaviy faollikni rag‘batlantirishning samarali vositalaridan biri sifatida maxsus iqtisodiy zonalarini tashkil etish muhim natijalar berishini ko‘rsatmoqda.

Bojxona to‘lovlari, soliq imtiyozlari, subsidiya mexanizmlari, valyuta tartibotlarida qulay sharoitlar yaratish va boshqa rag‘batlantiruvchi choralarni qo‘llash orqali hududiy investitsiya muhitini yaxshilash natijasida hududlarga sezilarli miqdorda moliyaviy, moddiy, texnologik va mehnat resurslari jalb etiladi. Natijada iqtisodiy rivojlanish jadallashadi, valyuta tushumlari ortadi, ichki bozor raqobatbardosh mahsulot va xizmatlar bilan boyiydi hamda eksport salohiyati kengayadi.

Maxsus iqtisodiy zonalaridagi soliq, bojxona va ma‘muriy imtiyozlar, nisbatan arzon va malakali ishchi kuchi, xom ashyo bazasi hamda mahsulotlarni eksport-import qilish tartibotlarining soddalashtirilishi xorijiy investorlar uchun qulay muhit yaratadi. Bu esa zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish, innovatsion ishlab chiqarishlarni yo‘lga qo‘yish va hududiy sanoat bazasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu munosabat bilan, maxsus iqtisodiy zonalarini tashkil etish hududlarning investitsiya muhiti jozibadorligini oshirish, iqtisodiy raqobatbardoshligini kuchaytirish hamda sarmoyalarni faol jalb etishning sinalgan va samarali usullaridan biri hisoblanadi. Bunday zonalar sanoat, logistika, eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish hamda innovatsion faoliyatni joylashtirish uchun qulay institutsional muhitni shakllantiradi. Natijada hududiy infratuzilma rivojlanadi, yangi ish o‘rinlari yaratiladi va mahalliy ishlab chiqaruvchilarning global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvi ta‘minlanadi. Bu esa hududiy iqtisodiy o‘shish va investitsiya muhitining kompleks rivojlanishiga xizmat qiladi.

2020–2024-yillarda Qoraqalpog‘iston Respublikasida maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) faoliyati izchil rivojlanish tendensiyasini namoyon etib, hududiy investitsiya muhitining jozibadorligini oshirishda strategik ahamiyat kasb etmoqda. Agar 2020-yilda hududda faqat 1 ta maxsus iqtisodiy zona faoliyat yuritgan bo‘lsa, 2024-yilda ularning soni 3 taga yetgan. Bu holat hududda iqtisodiy faoliyatni erkinlashtirish, sarmoyaviy loyihalarni markazlashmagan asosda amalga oshirish hamda mahalliy resurs salohiyatidan samarali foydalanishga qaratilgan islohotlar natijasidir.

MIZlardagi korxonalar sonining 3 tadan 14 tagacha ortishi hamda investitsiya loyihalari sonining 3 tadan 8 tagacha ko‘payishi hududda xususiy sektor ishtirokining sezilarli darajada faollashganini yaqqol namoyon etadi. Mazkur dinamika investorlar uchun yaratilgan imtiyozli shart-sharoitlar, institutsional qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari va infratuzilmaviy imkoniyatlar amaliy samara berayotganini ko‘rsatadi.

Bu jarayon nafaqat sarmoya jalb qilish, balki yangi ishlab chiqarish quvvatlarini tashkil etish, mahalliy xomashyodan samarali foydalanish hamda mahalliy ishlab chiqaruvchilarning raqobatbardoshligini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Shuningdek, MIZlar doirasida yaratilgan ish o‘rinlari sonining 2020-yildagi 436 tadan 2024-yilda 582 tagacha oshishi hududda bandlikni kengaytirish, aholi daromad manbalarini diversifikatsiya qilish hamda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda ushbu zonalarining roli ortib borayotganini anglatadi.



Natijada, maxsus iqtisodiy zonalar hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtiruvchi va investitsiya muhitini mustahkamlovchi muhim institutsional mexanizm sifatida shakllanib bormoqda.

4-jadval. Qoraqalpog'iston Respublikasida maxsus iqtisodiy zonalarining rivojlanish tendensiyalari va ularning investitsiya muhitiga ta'siri (2020–2024-yillar tahlili)⁴

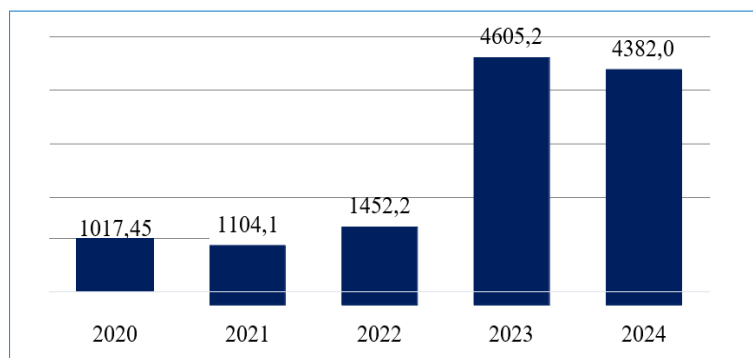
№	Ko'rsatkichlar nomi	yillar				
		2020	2021	2022	2023	2024
Mutloq ko'rsatkichlar						
1.	Maxsus iqtisodiy zona soni	1	1	2	3	3
2.	Korxonalar soni	3	5	6	8	14
3.	Investisiya loyihalari soni	3	3	4	6	8
4.	Yapatilgan ish o'pinlari soni	436	501	526	556	582
Nisbiy ko'rsatkichlar						
5.	QR YaHM hajmi, mlpd. so'm	25 523,4	29 738,2	35 541,6	39 430,3	43 013,7
	MIZda yalpi ishlab chiqapish hajmi, mlpd. so'm	74,2	79	100,4	97,7	102,8
	ulushi, foizda	0,29	0,26	0,28	0,24	0,23
6.	Yalpi investisiyalap hajmi, mln. dollap	7 089,8	8 110,7	10 254,0	12 959,2	14 307,2
	MIZda yalpi investisiyalap hajmi, mlrd so'm	216,1	258,9	633,4	688,01	739,2
	ulushi, foizda	3,04	3,1	6,1	5,3	5,1
7.	QRda eksport hajmi, mln doll	362,7	416,2	352,8	326,5	348,2
	MIZlarda eksport hajmi, mln doll	0,48	1,36	1,94	1,09	1,45
	ulushi, foizda	0,1	0,3	0,5	0,3	0,4

Nisbiy ko'rsatkichlar tahlili shuni ko'rsatadiki, maxsus iqtisodiy zonalar (MIZlar) hudud iqtisodiyotidagi umumiy hissasini bosqichma-bosqich kengaytirib bormoqda hamda ularning iqtisodiy va investitsion salohiyati yildan-yilga izchil oshib bormoqda. Xususan, yalpi hududiy mahsulot tarkibida MIZlar ulushi 2020-yilda 0,29 foizni tashkil etgan bo'lib, 2024-yilda 0,23 foiz darajasida shakllangan. Ushbu o'zgarish, avvalo, hudud iqtisodiyotida umumiy o'sish sur'atlarining yuqori bo'lgani hamda MIZlar faoliyatining keyingi bosqichda kengayib borayotganini anglatadi.

Shu bilan birga, yalpi investitsiya hajmida MIZlar ulushining 3,04 foizdan qariyb 5 foiz atrofida barqarorlashuvi maxsus iqtisodiy zonalarining sarmoya oqimlarini jalb etishdagi roli tobora mustahkamlanayotganini ko'rsatadi. Bu tendensiya MIZlar investitsiya resurslarini jamlash, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini shakllantirish va kelgusida yuqori iqtisodiy samaradorlikka ega loyihalarni amalga oshirish nuqtai nazaridan strategik ahamiyat kasb etayotganini tasdiqlaydi.

Mazkur ko'rsatkichlar maxsus iqtisodiy zonalarining hududiy iqtisodiyotdagi o'zni izchil kengayib borayotganini hamda ularning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga xizmat qiluvchi muhim institut sifatida shakllanayotganini ko'rsatadi.

4 www.Stat.uz маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди



3-rasm. Qoraqalpog'iston Respublikasida maxsus iqtisodiy zonalar infratuzilmasini rivojlantirish uchun ajratilgan mablag'lar (mln so'm hisobida)⁵

Qoraqalpog'iston Respublikasida maxsus iqtisodiy zonalar infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan investitsiya siyosati hududiy iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi muhim drayverlardan biri sifatida shakllanib bormoqda. Mazkur yo'nalishda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar maxsus iqtisodiy zonalar faoliyati uchun zarur bo'lgan muhandislik-kommunikatsiya tarmoqlari, transport va logistika infratuzilmasini izchil takomillashtirishga xizmat qilmoqda.

Xususan, 2023-yilda ushbu maqsadlar uchun markazlashgan investitsiya manbalari hisobidan 4605,2 mln so'm miqdorida mablag' ajratilgani infratuzilmaviy bazani mustahkamlash hamda investitsiya loyihalarini joylashtirish imkoniyatlarini kengaytirish yo'lida muhim qadam bo'ldi. Ushbu investitsiyalar maxsus iqtisodiy zonalarda sarmoyadorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, ishlab chiqarish jarayonlarini jadallashtirish hamda xususiy va xorijiy investitsiyalarni faol jalb etish salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Natijada, infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlash orqali hududda investitsiya muhitining jozibadorligi ortib borayotgani hamda iqtisodiy faollikning barqaror o'sishi uchun mustahkam asos yaratilayotgani kuzatilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu maqola doirasida Qoraqalpog'iston Respublikasida investitsiya muhiti jozibadorligining amaldagi holati kompleks va har tomonlama tahlil qilinib, hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'sir etuvchi asosiy omillar tizimli ravishda o'rganildi. Tahlil jarayonida makroiqtisodiy barqarorlik ko'rsatkichlari, amalga oshirilayotgan investitsiya siyosatining natijadorligi hamda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy sarmoyalarni jalb qilish tendensiyalariga ilmiy asoslangan baho berildi. Natijada, Qoraqalpog'iston Respublikasida investitsiya muhitini yanada rivojlantirish bo'yicha xulosalar shakllantirildi va keyingi tadqiqotlar uchun mustahkam analitik asos yaratildi.

1. 2017–2024-yillar tahlili shuni ko'rsatdiki, Qoraqalpog'iston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi va YalMdagi ulushining izchil o'sishi mamlakat miqyosida amalga oshirilayotgan liberal iqtisodiy siyosat, soliq va bojxona islohotlari hamda davlat-xususiy sheriklik tizimining samarali yo'lga qo'yilganini tasdiqlaydi. Bu holat hududiy investitsiya muhiti barqaror rivojlanayotganidan dalolat beradi.

2. Investitsiya muhiti jozibadorligining asosiy determinantlari makroiqtisodiy barqarorlik, huquqiy-institutsional kafolatlar, moliyaviy infratuzilma samaradorligi va transport-logistika tizimi rivojlanishi hisoblanadi. Mazkur omillarning mustahkamlanishi hududiy sarmoya muhitining barqaror o'sishini ta'minlamoqda. Shu bilan birga, monitoring va baholash (M&E) tizimini standartlashtirish hamda raqamlashtirish maqsadga muvofiqdir.

3. Investitsiya manbalari tarkibi tahlili shundan dalolat beradiki, xorijiy investitsiyalar va kreditlar ulushining oshishi Qoraqalpog'istonning xalqaro sarmoya makonidagi integratsiya darajasini kuchaytirgan. Shu bilan birga, ichki kapital bozori va mahalliy sarmoya resurslarining ulushini oshirish moliyaviy chuqurlashuvni ta'minlash nuqtai nazaridan dolzarbdir. Bu uzoq muddatli investitsiya fondlari hamda institutsional investorlar ishtirokini kengaytirishni taqozo etadi.

4. Bank kreditlari va qarz resurslari ulushining kamayishi moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish zarurligini ko'rsatadi. Shu sababli qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish, korporativ va "yashil" obligatsiyalar kabi zamonaviy moliyaviy vositalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

5. Asosiy fondlar tarkibida mashina-uskunalar, transport vositalari va noturar joy binolariga sarmoyaning o'sishi sanoat modernizatsiyasi jarayonining jadallashganini anglatadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) va intellektual mulkka investitsiyalarning ortishi esa raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayonini qo'llab-quvvatlamoda.

⁵ Qoraqalpog'iston Respublikasi statistika boshqarmasi va xududiy maxsus iqtisodiy zonalar direksiyasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan xisob-kitob qilingan.



6. Qoraqalpog'iston Respublikasida YaHM, sanoat ishlab chiqarishi va xizmat ko'rsatish hajmining barqaror o'sishi hududiy investitsiya muhitining mustahkamlanayotganini ko'rsatadi. Tashqi savdo aylanmasidagi o'zgaruvchanlik esa transport va logistika infratuzilmasini yanada modernizatsiya qilish istiqbolli yo'nalish ekanini anglatadi.

7. Tumanlar kesimidagi tahlil natijalari investitsiya faolligining hududlar bo'yicha farqlanishini ko'rsatadi: resurs va transport salohiyati yuqori hududlarda sarmoya oqimi yuqoriroq, infratuzilmasi rivojlanayotgan tumanlarda esa qo'shimcha qo'llab-quvvatlash zarur. Bu hududiy siyosatda maqsadli soliq imtiyozlari va klasterlashuv modellarini joriy etishni taqozo etadi.

8. Maxsus iqtisodiy zonalaridagi (MIZ) islohotlar va imtiyozli rejimlar kooperatsiya ta'siri va ma'muriy soddalik orqali sarmoya oqimini faollashtirdi. Ularning YaHMdagi ulushini oshirish maqsadida lokal kooperatsiyani chuqurlashtirish hamda ishlab chiqarish zanjirlarini keng integratsiyalash muhim vazifa hisoblanadi.

Umuman olganda, tahlillar shuni ko'rsatadiki, makroiqtisodiy barqarorlik, institutsional sifat, moliyaviy chuqurlashuv va infratuzilma modernizatsiyasining uyg'un rivojlanishi Qoraqalpog'iston Respublikasining investitsiya muhiti jozibadorligini uzoq muddatli barqaror o'sish traektoriyasiga olib chiqadi. Shu asosda hudud Markaziy Osiyoda yuqori qo'shilgan qiymatli sarmoyalar uchun raqobatbardosh investitsion markaz sifatida shakllanish imkoniyatiga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Solow, R. M. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. The Quarterly Journal of Economics, 70(1), 65–94. <https://doi.org/10.2307/1884513>
2. North, D. C. (1990). Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/institutions-institutional-change-and-economic-performance/>
3. Globerman, S., & Shapiro, D. (2002). Global Foreign Direct Investment Flows: The Role of Governance Infrastructure. World Development, 30(11), 1899–1919. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(02\)00110-9](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(02)00110-9)
4. UNCTAD (2023). World Investment Report 2023. United Nations Conference on Trade and Development. <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>
5. World Bank (2023). World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023>
6. International Monetary Fund (2023). Republic of Uzbekistan: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation. <https://www.imf.org/en/Countries/UZB>
7. OECD (2022). Special Economic Zones: A Review of Policy Instruments. <https://www.oecd.org/investment/investment-policy/special-economic-zones.htm>
8. Farole, T. (2011). Special Economic Zones in Africa: Comparing Performance and Learning from Global Experience. World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2341>
9. Asian Development Bank (2023). Asian Development Outlook: Uzbekistan Chapter. <https://www.adb.org/countries/uzbekistan/main>
10. Hausmann, R., Rodrik, D., & Velasco, A. (2005). Growth Diagnostics. Harvard Kennedy School Working Paper. <https://growthlab.hks.harvard.edu/publications/growth-diagnostics>
11. Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. Free Press. <https://hbr.org/product/the-competitive-advantage-of-nations/>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**





+998 93 718 40 07



<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>



t.me/yait_2100